

Oslo 31.02.23

Hørings svar NOU 2022:9 En åpen og opplyst offentlighet! fra Norske Dansekunstnere

Vi viser til Kultur- og likestillingsdepartementets høringsbrev av 29. september og takker for muligheten til å avgi en uttalelse til ytringsfrihetskommisjonens utredning NOU 2022: 9 En åpen og opplyst offentlig.

Norske Dansekunstnere organiserer om lag 900 dansekunstnere og er et nasjonalt fag- og kunstnerforbund for dansere, koreografer og pedagoger. Våre medlemmer har et profesjonelt virke av sammensatt karakter og med bred individuell egenart innenfor danse- og scenekunstheltet.

Innledning

Ytringsfrihetskommisjonen har levert en omfangsrik rapport med mange referanser og eksempler. Rapporten redegjør for betydningen av ytringsfrihet, samt betydningen av visse rammer for ytringsfrihet og nye utfordringer for ytringsfrihet i en digital tidsalder. Det er også positivt at kommisjonen kommer med forslag til reelle tiltak. Hørings svaret fra Norske Dansekunstnere har naturlig nok lagt vekt på kapittel 14 – Ytringsfrihet i kunsten.

Fysisk infrastruktur og rammevilkår er en forutsetning for kunstnerisk frihet

Ytringsfrihetskommisjonens rapport understreker at det er et stort behov for å lovfeste kravet om infrastruktur, og å synliggjøre statens ansvar for individers og gruppers faktiske ytringsmulighet. Et slikt krav vil kunne sikre statens ansvar i opprettholdelsen av det frie ytringsrommet, ikke bare når det gjelder på et lovmessig og ideologisk plan, men også når det gjelder fysisk tilrettelegging av nødvendig rom og gode produksjonsmiljøer.

Infrastruktur og rimelig rammevilkår bør være et satsingsområde. Sosial klasse og økonomisk bakgrunn skal ikke være styrende for hvem som får arbeide med dansekunstneriske ytringer. En velfungerende infrastruktur og universell utforming skal likeledes gjøre kunst og kultur tilgjengelig for en større del av befolkningen.

Lovfesting av armlengdes avstand-prinsippet

Norsk kulturpolitikk har vært en suksess fordi vi har klart å kombinere en sterk offentlig finansiering med en høy grad av kunstnerisk frihet. Dette har sin årsak i at man har laget tildelingssystemer med sterke barrierer mot politisk innblanding, samt en klar politisk formulering om at det er kunstnerisk kvalitet som skal være utslagsgivende for tildeling av statlig støtte.

Vurdering av faglig kvalitet, er det fagfolk som gjør best. Det har derfor vært avgjørende for de statlige støtteordningenes legitimitet at de fordeles av kunstnere, og at disse i størst mulig grad oppnevnes demokratisk av fagfeller. Viktigheten av å opprettholde og styrke prinsippet om armlengdes avstand kan ikke understrekes nok – både for å sikre at samfunnet får den mangfoldige kunsten det behøver og for å sikre at de individuelle kunstnerskapene som mottar statsstøtte ivaretar sin kredibilitet.

Norske Dansekunstnere støtter derfor kommisjonens forslag om å lovfeste armlengdeprinsippet ved tildeling av offentlige midler til produksjon av kunst. Habilitet og demokratiske prosesser er i så måte viktig å vektlegge. Stipendkomiteene som innstiller til Statens Kunstnerstipend er grundig og bredt sammensatt med kunstnere som representerer mangfold, samt ulike sjangere og uttrykk, for å oppnå representativitet. Norske Dansekunstnere erfarer at armlengdes avstand-prinsippet fungerer gjennom

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no

fagfelle vurdering, men støtter at det undersøkes hvordan prinsippet i praksis fungerer i norsk kunst- og kulturliv.

Kunstfeltets yringskultur

I NOU 2022: 9 pekes det på at det er «(...) et relevant spørsmål hvordan armlengdene arter seg internt i kunstnermiljøer. Kunstnerorganisasjonene oppnevner medlemmer til flere av komiteene som deler ut penger. Miljøene er ofte små, de som tildeler penger, og de som søker, kjenner hverandre. Dette kan bidra til en svak uenighetskultur og lav takhøyde for kritisk diskusjon innad i kunstmiljøer. Politisk syn eller ideologiske føringer bør ikke være styrende for hvem som skal kunne delta i debatter eller utøve sin kunst.»

Vår erfaring er at danse- og scenekunstnere utgjør en svært mangfoldig og variert gruppe, som har svært ulik tilnærming til sitt virke som kunstnere, og svært ulike vurderinger av kunstnerisk kvalitet. Dette fører til interessante diskusjoner, der man som i samfunnet ellers kan finne ytterliggående enkeltstemmer.

Kommisjonens analyse ser ut til å bygge på en svak forståelse for kunstfeltet. Rapporten problematiserer ikke den enkelte kunstners ofte ustabile arbeidsforhold eller den utsatte kunstnerøkonomien. Dansekunsten har manglende institusjonell forankring, kunstnerne konkurrerer om knappe offentlige midler, og den enkelte dansekunstner står som oftest alene i arbeidet med produksjon og formidling. Dette resulterer i en svak forhandlingsposisjon og begrensninger i støttetjenester som f.eks bistand, veiledning og representasjon når dansekunstnere opplever konfliktfylte situasjoner i sine arbeidsforhold. Denne yrkesvirkeligheten er med på å svekke både yringsmuligheten, yringsvilje og yringsmotet for dansekunstnerene.

Videre er det viktig å presisere at kunstnerorganisasjonenes transparente og demokratiske valgordninger med jevnlike utskiftninger i komiteer, er en garanti for at bestemte kunstsyn ikke fester seg. Vi mener at en utøvelse av autonomt kunstfaglig skjønn er avgjørende for den armlengden som også kommisjonen ønsker.

Vern for forfulgte kunstnere

Verden over er kunstnere, på lik linje med journalister og politikere, en utsatt gruppe som risikerer å bli forfulgt for sine kunstneriske ytringer. De trenger derfor ekstra beskyttelse. Flere organisasjoner arbeider med å tilby beskyttelse for forfulgte kunstnere. Det er viktig å støtte opp om disse, for å skape arbeidsrom for kunstnere på flukt og for å beskytte opposisjonelle i deres hjemland. Organisasjoner som Safemuse og Freemuse har i flere år vist hvor nyttig og effektive slike ordninger kan være, og det er behov for videre satsning på nye løsninger i tillegg til de allerede eksisterende. Norske Dansekunstnere støtter forslaget om å styrke Fribyordningen.

Verdien av kritikk og debatt

Norske Dansekunstnere støtter kommisjonens anbefalinger om å føre en bred kunstdebatt, preget av kritikk og meningsmangfold. Vi har med bekymring registrert at kunstfaglig kritikk av dansekunst de siste årene har fått mindre spalteplass i norske medier. Kritikk av kunsten våre medlemmer skaper bidrar til viktig synliggjøring av dansekunsten i det offentlige rom.

Anbefalingen kommisjonen beskriver som et behov om «øke bevisstheten innad i kunstsektoren om verdien av debatt, kritikk og meningsmangfold» hvor en antagelse om «utfordringer med lav takhøyde og svak uenighetskultur i enkelte deler av kunstlivet» oppleves som svakt faglig forankret og belyses i rapporten kun gjennom eksempelvis enkeltsaker i media.

Kommisjonen tok selv en aktiv og noe aggressiv rolle i media sommeren 2021, hvor spesielt et skriftlige innspill Norske Dansekunstnere sendte inn til kommisjonens pågående utredningsarbeid, ble en katalysator for et krevende og konfronterende ordskifte hvor også kommisjonen selv tilbakeviste all kritikk. Vårt skriftlige innspill kom på oppfordring fra kommisjonen og det etter et digitalt innspillsmøte våren 2021. Måten dette innspillet ble behandlet på av medlemmer av kommisjonen har svekket vår tillit til utredningsmetoden og rolleforståelsen komiteen utøvde.

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

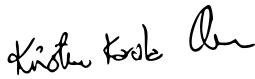
Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no

Opphavsrett

Opphavsretten er regulert av internasjonale konvensjoner og i Norge dessuten av åndsverkloven. Her slås det fast at kunstnere har krav på rimelig vederlag ved andres økonomiske utnyttelse av verk de har skapt. Denne retten til vederlag er en forutsetning for at det er mulig å livnære seg som profesjonell dansekunstner, og derfor også en forutsetning for den kunstneriske ytringsfriheten. Retten til vederlag er imidlertid satt under press i dagens digitale mediebilde. Å kreve en styrking av de nordiske modellene for kollektiv rettighetsforvaltning og avtalelisens, er med grunnlag i et forsvar av den kunstneriske ytringsfriheten.

Vi viser forøvrig til Kunstnernettverkets og NTOs sitt høringsinnspill.

Kristine Karåla Øren
forbundsleder

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no